

Vekovo zmiešané učenie

a medzigeneračné priateľstvá

„Trápi nás, kým sa stanú
naše deti v budúcnosti,
a pritom zabúdame,
že ony už sú niekým
aj dnes.“

— Stacia Tauscher

Úvod

V sérii tém na podporu **vyučovania zameraného na človeka** prinášame koncept zodpovednosti, samostatnosti, tímovosti a spolupráce medzi deťmi, v triede rôzneho veku. Môže ísť o celoročné vyučovanie podobné vyučovaniu v malotriedkach, v ktorých sa deti dvoch, troch ročníkov vzdelávajú spoločne, ale aj o projektové vyučovanie, vyučovanie v blokoch, školské výlety, kde sa spoločne učia deti rôzneho veku v tzv. medzi-generačnom učení, dokonca i s dospelými alebo seniormi.

Aktuálna kurikulárna reforma prináša koncept tzv. cyklov — trojročí a spolu s Učiacim sa Slovenskom (2017) pripravuje možnosť takéhoto prastarého spôsobu učenia detí. Stáročia tu máme vyučovanie v malotriednych školách, ktoré je oveľa staršie ako dnešné vyučovanie po ročníkoch. Ani v skutočnom živote nie sú na ihrisku iba deti rovnakého veku, v pracovnom tíme či pri športe sa nestretávajú iba rovesníci. V reálnom živote dokážeme nájsť mnoho príkladov, pri ktorých ľudia navzájom spolupracujú bez ohľadu na vek.

Tím Inkluentra sa opakovane zúčastnil vyučovania na bežnej štátnej mestskej škole Picasso Grundschule, ale aj v evanjelickej škole, zalozenej Margret Rasfeld v Berlíne. Videli sme, zažili sme a uverili sme. Natočili sme krátke dokumenty a vytvorili priateľstvá. Prenikli do zákulisia rovesníckeho vyučovania pretrvávajúceho a fungujúceho viac ako desaťročie. Tento zážitok, atmosféra, disciplína i sloboda, voľba i zodpovednosť, vzájomná pomoc i sústredená práca nás presvedčili o veľkom potenciáli aj pre naše súčasné školy.

Naše skúsenosti prinášame ako pokračovanie piliera facilitatívno-reflektívneho učenia zameraného na človeka a predstavujeme jeden z dôležitých úspechov na ceste k prirodzenému inkluzívnemu vzdelávaniu. Vnímame to vlastne „len“ ako návrat k tomu, čo bolo v školách už za Komenského éry a potrebujeme to nanovo objavovať a uviesť do praxe.

Katarína Daneková, Nadia Navarová, Zuzana Krnáčová,
Mária Rothensteinová, Stana Schenck, Jana Randa a Viktor Križo

Čo je vekovo zmiešané učenie?

Ide o učenie detí rôzneho veku počas celého školského roka, ktoré sa realizuje v inkluzívnom prostredí školy. Trieda ako jednotka je tvorená zväčša žiakmi troch ročníkov. Nejde v zásade o novú metódu či alternatívnu didaktiku. Primárne ide o spôsob organizácie práce v škole, resp. v triedach, aby deti mohli zažívať rozmanité a prirodzenejšie prostredie v triede podporené zmiešaním detí rôznych ročníkov a z tejto rozmanitosti sa učiť. Zároveň to dáva priestor deťom zažívať úspechy v škole, a ísť vlastným tempom — tak rýchlejším ako i pomalším.

- trieda je spravidla tvorená deťmi troch ročníkov, prvého až tretieho, štvrtého až šiesteho, siedmeho až deviatego. Namiesto jednej 24 člennej prváckej, druháckej a tretiackej triedy sa vytvoria tri triedy zložené napr. z 8 prvákov, 8 druhákov a 8 tretiakov,
- deti preberajú učivo v tzv. cykloch — trojročiach, každý rok časť starších detí odchádza do vyššieho cyklu a časť nových prichádza,
- žiaci sa učia to isté učivo ako ich rovesníci v nezmiešaných triedach, dodržiavajú učebné štandardy, s premysleným usporiadaním úloh, zodpovedností a práce,
- učenie je prevažne postavené na vzájomnom učení mladších od starších, preberaní zodpovednosti, učení sa k väčšej samostatnosti.

„Ak dieťa žije v priateľskej atmosfére a cíti sa potrebné, naučí sa nachádzať lásku.“

— M. Montessori

„Očakávala som, že zmiešané ročníky budú o tom, že učiteľ pobežuje od lavice k lavici a venuje sa raz prvákovi, raz tretiakovi alebo druhákovi. Videla som iné. Žiaci si pomáhali, spolupráca im bola prirodzená, učiteľ bol v pokoji a nebol preťažený. Slovenský učiteľ je síce k deťom láskavý, používa rôzne aktivity a metódy ale na hodinách je dominantný, všetko sa snaží mať pod kontrolou. Ako najťažšie v tom celom vnímam prerod mňa ako učiteľa, aby som dovolila deťom skúšať, hľadať, zlyhávať.“

— Monika, učiteľka 1. stupňa

Základné informácie a princípy viacročného učenia nájdete aj v našom základnom video rozhovore s Viktorom Križom:

[youtube/Inklucentrum](https://www.youtube.com/watch?v=Inklucentrum)

Spolupráca detí rôzneho veku

Základným princípom učenia vo vekovo zmiešaných triedach je rozvoj spolupráce a tímovosti v spojení so slobodou a tomu primeranou mierou zodpovednosti s pravidlami, rituálmi aj zvykmi. Niekoľko postrehov z praxe:

1. Deti spolupracujú rady, naučia sa to veľmi rýchlo a prirodzene.
2. Staršie deti dokážu preberať rolu lídra pri usmernení mladších.
3. Mladší žiaci sa rýchlo naučia obracať sa o pomoc k starším spolužiakom namiesto učiteľa.

4. Adaptácia prvkov pri príchode do školského prostredia je vždy náročná, v tomto type školy starší tretiaci vedia odovzdať neformálne pravidlá fungovania v triede, vytvárajú priateľské dvojice prvák so starším tútorom — tretiakom.
5. Staršie deti dokážu preberať čiastkové úlohy učiteľa tak, aby zaúčali do nových zručností, tém a úloh mladších, napr. druhákov k väčšej samostatnosti. Všetky deti sa prirodzene učia rešpektujúcemu líderstvu, čo prináša menej súťaživosti a viac rozmanitosti rolí.
6. Spočiatku učiteľ spoluprácu podnecuje, organizuje, neskôr sa to deje samovoľne.
7. Spôsob odovzdávania informácií od staršieho dieťaťa k mladšiemu je rýchlejší a účinnejší ako od dospelého k dieťaťu.
8. Systém „prepadávania“ je ojedinelý a je nahradený predĺžením stráveného času v takto zmiešanej triede. Ak dieťa potrebuje viac času, nie je vylúčené do inej triedy, ale ostáva s väčšinou spolužiakov v tej istej triede a nenastávajú tak veľké zmeny pre dieťa.
9. Prechod do vyššieho trojročia zároveň prináša novú zmenu a skúsenosť — najstarší sú zrazu najmladšími a majú možnosť zažívať opakovane podporu.

“Keď prídu deti do prvého ročníka, tak rozdiel medzi nimi môže byť až 2,5 roka vo vývoji. A keď si toto pedagóg uvedomí, že vlastne od začiatku pracuje s vekovo zmiešanými deťmi, aj keby učil len prvákov, pretože majú rôznorodé zručnosti, schopnosti a vývojové štádiá, tak je nutné nastaviť sa aj tak, aby som pre každé jedno dieťa umožnil čo najlepší vzdelávací proces.

A to je jeden z argumentov pre miešanie ročníkov... tak či tak, už aj v bežnej škole máme heterogénne kolektívy... A čo je vlastne podstatou práce učiteľa, čo je našim poslaním? Aby sme to najlepšie, čo môžeme, sprostredkovali deťom.”

— Michael Verworn, bývalý riaditeľ Picasso Grundschule, Berlín

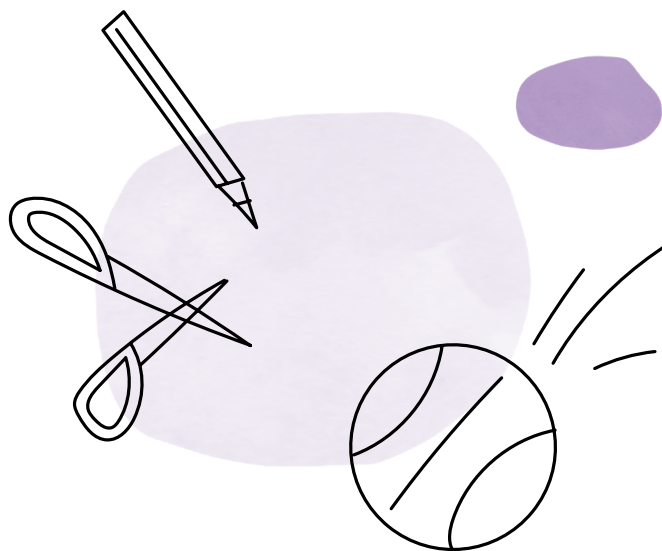
Výhody pre učiteľa a žiakov

- Učiteľ nie je jediným zdrojom učenia, nemá na sebe zavesené nitky pozornosti všetkých detí v triede, ale pôsobí ako pozorovateľ a sprievodca učením. Budujú sa tým demokratické hodnoty spolupráce, individuálneho prístupu na rozdiel od autokratického prístupu podporeného katedrou. Učiteľ nie je preťažený a má viac času a energie pripravovať kreatívny a inovatívny rámec hodiny spolu s asistentom a vychovávateľom.
- Učenie prebieha v pokojnej tvorivej atmosfére — v tichom šume. Deti sú prirodzene aktívne, pretože sú zamestnané zmysluplnou zaujímavou prácou a nenudia sa. Sú zamestnaní aj starší či rýchlejší, ktorí sa učia novým zručnostiam a mladší či pomalšie napredujúci majú podporu vrstovníka a nie sú vystavovaní nepríjemným pocitom “verejného” zlyhávania ak niečo hneď nechápu.
- Je umožnené tvorenie prirodzených vzťahov medzi deťmi počas hodiny. Napríklad, deti sú zvyknuté počkať v skupine kým učiteľ vytvorí dvojice, ktoré budú dnes pracovať spolu. Tak, aby to podporilo vzájomnú spoluprácu každého s každým a nie, aby sa tvorili izolované pravidelné skupiny.
- Talentovanejšie deti nepotrebujú čakať, kým sa naučia aj ostatní, môžu sa učiť rýchlejšie od starších, alebo využívať samoučiace materiály, či knižnicu. Deti, ktoré v niečom potrebujú mať čas, sa môžu venovať učivu tak dlho, ako potrebujú.
- Žiaci v triede menej vyrušujú, nepotrebujú súťažiť o priazeň autority alebo prejavovať odpor voči nej a jej požiadavkám. Nemajú zväčša potrebu podvádzať, pretože je rešpektovaný ich individuálny rast a dieťa je motivované preberať zodpovednosť za svoje učenie.

- Učenie sa prirodzenej spolupráci s každým a rešpektu k individuálnym odlišnostiam spolužiaka v snahe efektívne spolupracovať umožňuje deťom od útleho detstva prípravu na spoluprácu a rešpekt v dospelosti v úspešnom uplatnení v práci i v rodine.
- Starší rovesník sa prirodzene učí zodpovednosti za mladšieho a skúša si rolu tútora. Upevňuje si tým svoje vlastné vedomosti, buduje sebavedomie, učí sa zodpovednosti, zlepšuje komunikačné zručnosti. Týmto spôsobom prebieha od nepamäti učenie súrodencov v rodinách a je riešením aj pre deti, ktoré súrodencov nemajú príp. vekový odstup je prívelký.

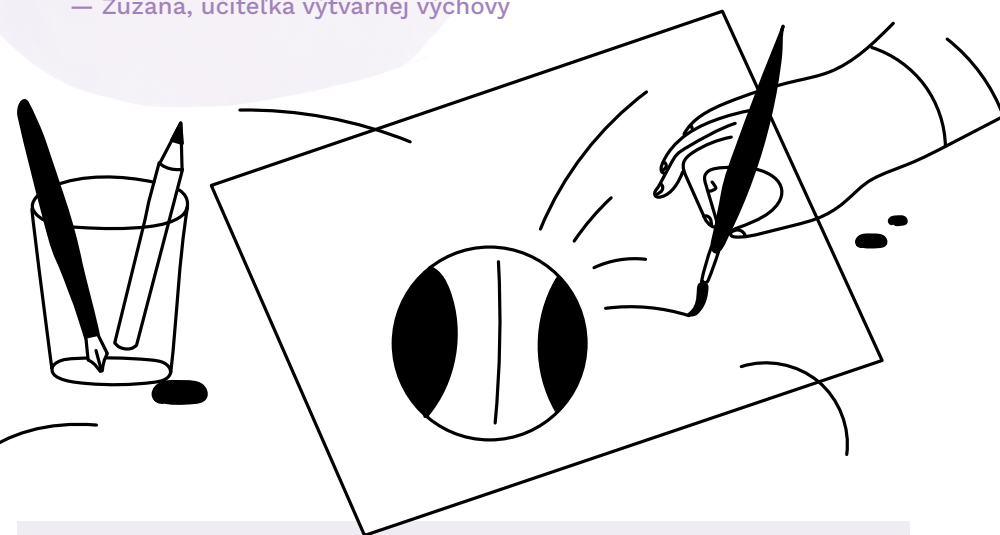
Tútor: Slovo pochádza z latinčiny a znamená ochranca, strážca. V histórii sa s ním stretávame ako strážcom detí, v školách ako starší študent, ktorý pomáha učiteľovi starať sa o skupinu žiakov či jednotlivca, ktorý to potrebuje. Už Komenský zdôrazňoval, že najmä noví žiaci potrebujú osobnú pomoc a radu skúsenejších žiakov a tí sa zároveň posilňujú vo vlastnom učení a zručnostiach.

„Hodina výtvarnej vyzerala na prvý pohľad trochu monotónne, deti sedeli v dvojiciach, oproti nim ďalšia dvojica a vyberali si z portfólia učiteľky umelca, ktorého chceli rozpracovať. Dosť na hodine písali do svojich malých špeciálnych zošitkov.... postupne som prenikala do cieľa celoročného projektu. Dvojice detí, kde sa druhák učil ako vytvárať portfólio od tretiake...“

Zrazu jedna dvojica žiakov prišla k učiteľke a povedali jej, že si chcú vyskúšať tvorbu Jacksona Pollocka. Učiteľka hneď pripravila veľké papiere, štetce a farby a deti už samostatne skúšali nový štýl maľovania. Krásne to všetko prepojili a deti to fakt bavilo....“

— Zuzana, učiteľka výtvarnej výchovy

Vo výtvarnej výchove, popri iných témach, tretiaci celoročne pracujú na tzv. **portfóliu umelca**, kde spracúvajú tvorbu umelcov projektovou formou. Aby sa však tretiak naučil pracovať projektovo, vedel si vybrať čo ho zaujíma, postupne sa všetci druháci už v druhom polroku zúčastňujú na práci tretiakov a „stážujú“ u nich, aby videli, ako sa im projekty darí realizovať. Takto druhák v predstihu vidí a pomaly vstupuje do systému práce starších žiakov. A to všetko sa deje v jednej triede, kde pracujú aj prváci na svojej téme.

Rozvrh a činnosti

Každý deň sa začína ranným kruhom, ktorý s časti moderuje aj jeden žiak 3. ročníka (zisťuje dochádzku v triede, pýta sa, kto sa ako má, aký mal víkend, prezentuje rozvrh dňa, počasie a i.). Učiteľ vystupuje v roli pomocníka a nenásilne posúva rozhovor v rannom kruhu. Podstatou je ranný rituál, stretnutie človeka s človekom, aby bol každý videný a vypočutý.

Čas	PONDELOK	UTOROK	STREDA	ŠTVRTOK	PIATOK
8:00–8:45	učiace skupiny*	učiace skupiny	učiace skupiny	učiace skupiny	výtvarná výchova
8:55–9:40	učiace skupiny	hudobná výchova	učiace skupiny	učiace skupiny	výtvarná výchova

malá prestávka

10:10–10:55	učiace skupiny	geometria	veda	angličtina	telesná výchova
11:00–11:45	dielne	plávanie	veda	triednická hodina	spoločné čítanie

veľká prestávka a obed

12:50–13:35	učiace skupiny	plávanie	telesná výchova	čítanie vlastnej knihy	hodina s denníkom
13:35–14:20		angličtina	etická / náboženská výchova	hudobná výchova	spoločné ukončenie týždňa

Ukážka rozvrhu hodín viacročníkovej triedy 1–3, Picasso ZŠ, Berlín.

* *Lerngruppe (učiace skupiny)* je otvorené samoriadené učenie, kde si deti čiastočne samostatne vyberajú, či pracujú na matematike alebo na nemeckom jazyku. Okrem toho majú deti špeciálne hodiny na čítanie vlastnej alebo predpísanej knihy. Predmet dielne zaradený aj súbežne s plávaním ponúka deťom rozličné dielne a ručné práce.

Rozvrh je zostavený tak ako v bežnej triede, aj keď je zvykom využívať skôr vyučovanie v blokoch. Učiteľ sprevádza deti pri tom, ako si prácu lepšie rozdeliť a zotrvať pri svojej činnosti. V piatok si žiaci najprv robia písomne alebo vizuálne v denníku zhrnutie týždňa a potom spoločnú reflexiu. Školský rok má svoje etapy, rozdelené na témy a projektové aktivity, ktoré sa prepájajú s kurikulumom a zároveň reagujú aj na záujmy konkrétnych detí, spoločenského života a pod.

„Učitelia pracujú postupne aj roky na budovaní materiálov a obsahu práce. Dva také tematické celky — „kamene“ — postavili za rok a majú na to vyčlenený čas v práci, aby na tom spoločne robili.“
— Jana, lektorka

Viac informácií k téme „ranných kruhov“ nájdete aj v našom bulletine: inklucentrum.sk/publikacie/

„Veľmi cenné bolo vidieť ranné kruhy aj inak – v jednej triede mala učiteľka problém, že deti veľmi veľa rozprávajú, a zároveň aj deti s mutizmom, ktoré mali problém sa zapojiť, tak zaviedla denníčky, ktoré si dlhodobo vedú.“
— Jana, lektorka

Systém vekovo zmiešaného učenia

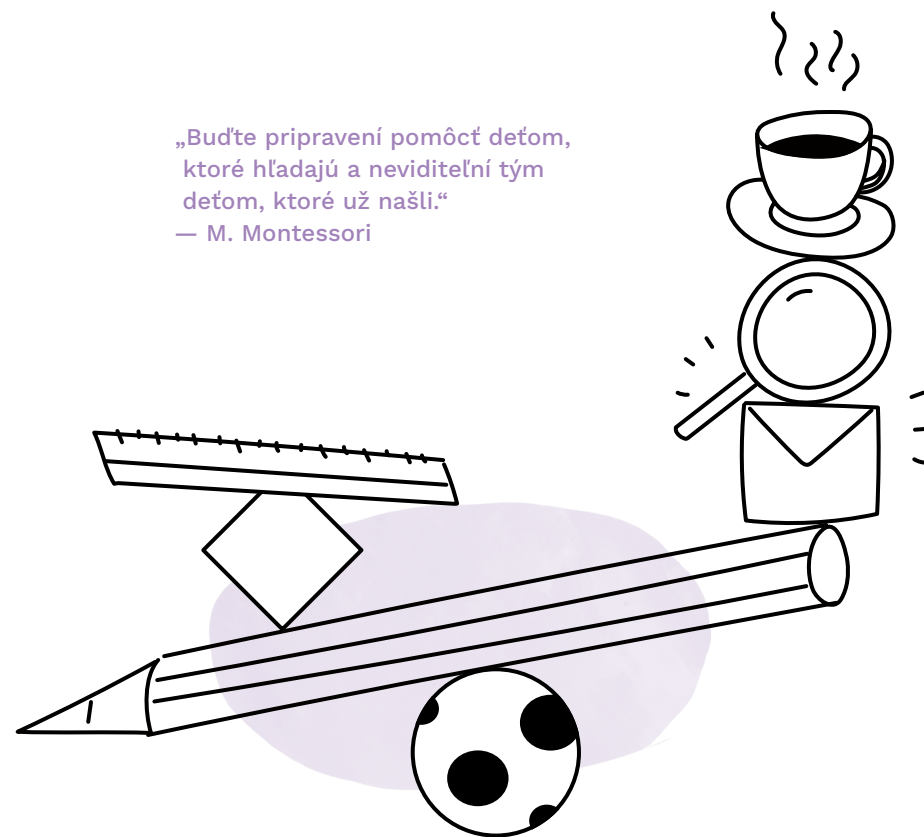
Ak sa rozhodne škola alebo učitelia, že vytvoria triedy s vekovo zmiešanými deťmi, je potrebné počítať s tým, že na začiatku zaberie vytvorenie tohto systému práce triedy viac času. Táto investícia a príprava je ale nutná a neskôr sa vyplátí.

- Žiaci poznajú kurikulum, ktoré majú prebrať, majú zošity (check list — záznam o prograse), v ktorých vidia učivo jednotlivých predmetov za celý rok a postupne zaznamenávajú, čo už prebrali. Ak sa naučia sčítovať do 10, idú na odčítovanie a pod.
- Majú k dispozícii pripravené pracovné listy rôznych úrovní obťažnosti vo voľne prístupných policiach, kde si ich sami vezmú a učivo si precvičujú samostatne alebo v skupinke.
- Niekedy pracujú s učiteľkou v menšom kruhu, kde im vysvetlí nové učivo.
- Učiteľka je k dispozícii, keď deti potrebujú poradiť, ale prvotne spolupracujú so staršími spolužiakmi, ktorých sa môžu spýtať, ak niečo nevedia.
- Svoje vedomosti si overia testom, ktorý si žiak napíše vtedy, keď si myslí, že učivo ovláda a následne sa posunie na ďalší celok.

Veľkou výzvou je alchýmia slobody a zodpovednosti, ktorú sa žiaci učia postupne. Niekedy majú frontálne učenie, niekedy opakujú všetci spolu, inokedy v skupinkách a inokedy zase individuálne.

“Učiteľ musí byť pripravený zmeniť svoj postoj vo vnútri. Upustiť od toho, že učiteľ je dominantný a kormidluje celý proces a stať sa jednou zo súčiastok celého procesu učenia.”
— Astrid, učiteľka vekovo zmiešaného učenia

„Bud'te pripravení pomôcť deťom, ktoré hľadajú a neviditeľní tým deťom, ktoré už našli.“
— M. Montessori

Postavenie učiteľa

- Učiteľ nepotrebuje katedru, jeho katedra je celá trieda. Chvíľu je na koberci v strede so žiakmi, chvíľu pri lavici, chvíľu diskutuje s asistentom, či pije kávu na chodbe.
- Učiteľia sa spoločne podieľajú na vytváraní samoučiacich materiálov, ktoré vedú žiakov ku samostatnosti. V triedach sú pomôcky úplne bežnou súčasťou pri precvičovaní učiva pre všetkých žiakov bez rozdielu.
- Učiteľ pomerne málo rozpráva k celej triede naraz. Zväčša komunikuje so žiakmi v menších skupinkách. Často používa znakové alebo zvukové signály. Ak nastanú zmeny v konkrétnom dni, sú komunikované na rannom kruhu. Dobré pripravené materiály, včasné reagovanie na potreby detí, adresné riešenie konfliktov, trpezlivé učenie pravidiel nakoniec spôsobí, že učiteľ nemusí zvyšovať hlas. Práca s hlasitosťou v triede je dôležitá pre príjemné učiace sa prostredie.
- Vychovávateľ i asistentka majú svoju pracovnú činnosť rozloženú počas celého dňa tak, aby boli prítomní v triede doobeda aj poobede, aj keď nie pri každej hodine. Takto sú úzko prepojení s učiteľom a tvoria jeden tím. Vzájomná spolupráca a podpora dospelých je jedným z kľúčov k úspechu.
- Vychovávateľia sú partneri učiteľa – škole sa finančne oplatí koncept dvoch ľudí na triedu (asistent/vychovávateľka), je to návratná investícia, ktorá sa vráti a nie je potrebné na ňu ani veľa ich pracovného času. Pri výpadku jedného z nich, stačí suplovanie druhého a učenie plnohodnotne pokračuje. Zefektívni sa následne aj ŠKD po vyučovaní.

“Učiteľ musí opustiť svoje javisko v triede a pripojiť sa k hľadisku — k deťom. Nepredpokladať, že vieme, čo dieťa potrebuje. Sledovať ho a odpovedať LEN na konkrétne potreby, ktoré zistíme.”

— Astrid, učiteľka vekovo zmiešaného učenia

- Triedni učitelia, asistenti a vychovávateľia majú raz týždenne spoločnú poradu, dohadujú témy, zdieľajú materiály, delia si úlohy, diskutujú o pokrokoch detí. Triedny učiteľ zastáva rolu koordinátora.
- Riaditeľ školy sa neobáva zlyhaní, nezdarov, trpezlivo verí v postupné kroky. Jeho úlohou je primárne sa starať o tím dospelých, vychádzať im v ústrety, motivovať ich, prichádzať za nimi a povzbudzovať ich. Zlyhanie berie ako podnet a nie ako nezdar a výčitku smerom k učiteľom.

Skúsená učiteľka s viac ako 20-ročnou praxou Astrid Kugler z Piccasa Grundschule v Berlíne hovorí, ako sa jej v tomto darí, ako manažuje hodiny, ako začala, ako je usporiadané učivo a témy, ako sa realizuje hodnotenie a pod.:

[youtube/Inklucentrum](https://www.youtube.com/Inklucentrum)

Najdôležitejšie je začať

Je veľa dôvodov, prečo nezačať. Aj veľa dôvodov, prečo to nebude jednoduché a bude to zlyhávať. Ale predkladáme vám niektoré fakty z praxe prečo začať:

- Nebáť sa chýb, lebo práca s chybou a zlyhávaním je život sám a podnecuje lepšie riešenia.
- Problémy brať ako výzvy a priestor pre osobný rast.
- Využívať facilitatívno-reflektívny prístup uľahčí učiteľovi život a z dlhodobého hľadiska bráni vyhoreniu.
- Odbúrať strach z hodnotenia zvonku. Učenie je prirodzené a vnútorná motivácia je silnejšia.

- Rodičia nie sú zaťažení domácimi úlohami a nemusia doháňať školské učivo doma s deťmi, čo zlepšuje ich vzťah s učiteľmi aj s ich vlastnými deťmi.
- Škola má vytvorený systém k dobrovoľníckemu zapájaniu starých rodičov, seniorov — prichádzajú čítať s deťmi, ktoré potrebujú extra podporu, trénovať písanie, opakovať matematiku a individuálne sa im počas vyučovania venovať.
- Každý učiteľ sa nemusí zapojiť rovnako. Niektorí viac využívajú frontálne metódy, viac kontroly, niektorí menej, každý je na vlastnej ceste k rastu.
- Zlepšovanie školy je postavené na častej spätnej väzbe rodičov a zamestnancov.
- Dvere tried sú často otvorené a deti sa učia aj na chodbách, v skupinkách alebo s asistentom.

Zakladateľ Piccasa Grundschule, bývalý riaditeľ, Michael Verworn v Berlíne nám odpovedá, ako sa to celé začalo, ako presvedčil učiteľov, našiel financie a vytváral celý systém učenia:

[youtube/Inklucentrum](https://youtube.com/Inklucentrum)

Aktuálna školská legislatíva na Slovensku ešte neumožňuje plnohodnotné viacročné vyučovanie s výnimkou málotriedok, ale je to iba otázka času. **Už dnes je možné robiť veľa aktivít, ktoré umožňujú takéto učenie.**

Naše služby v triede

počas roka sa menia a žiaci si ich spoločne rozdeľujú v rámci ranných kruhov na celý mesiac

- STOLY — umytie stolov v triede a na chodbe — pondelok a streda cez malú prestávku,
- CHODBA — po každej prestávke upratanie všetkých vecí do boxov a skriniek,
- POLICE — každý piatok cez veľkú prestávku upratať police,
- VÝTVARKA — pomoc pri upratovaní vo výtvarnej miestnosti každú stredu,
- SMETI — každý piatok po vyučovaní vyniesť triedený odpad a vložiť do krabíc nové vrecká.

Naša triedna dohoda

Sľubujem, že...

...budem každý týždeň skúšať nové veci.

...poviem, keď sa nemám dobre.

...sa spolu s vami budem veľa smiať.

...poviem, čo môžu ostatní urobiť, aby som sa cítil lepšie.

...prijmem svoje chyby, aby som sa z nich učil.

...udržiím svoje miesto čisté a upratané.

...zažijem s ostatnými skvelý čas v škole.

Zdroj: Picasso Zakladná škola, Berlín,
zmiešaná trieda ročníkov 1-3

Medzigeneračné priateľstvá a učenie

Problém šikanovania, súťaživosti a bojov medzi triedami je výsledkom izolácie žiakov, uzavretosti kolektívov a malej miery spolupráce učiteľov. Škola, ktorá aktívne podporuje vytváranie priateľstiev medzi žiakmi navzájom, medzi rozličnými vekovými kategóriami od najmenších až po najstarších, ale aj učiteľov, rodičov a starších ľudí vytvára prvky **učiacej sa školy**. Priateľstvá majú vzniknúť prirodzene a to vytváraním príležitostí pre spoločné učenie, aktivity, záľuby, výlety. Môže ísť o tieto alebo podobné aktivity:

- Pravidelné, napr. raz týždenne, **spoločné ranné kruhy žiakov** z rôznych ročníkov, alebo z rôznych tried. Deviatci, alebo iní starší žiaci sprevádzajú celoročne prvákov pri zoznamovaní sa so životom školy, môžu byť ich tútormi, realizovať spoločné adaptačné aktivity pre nich, či hodiny alebo workshopy.
- **Kreatívne medzigeneračné workshopy** (3G-generations) na rôzne témy (umelecké, čitateľské dielne, projektový deň a i.).
- Vyučovacie hodiny napr. šiestakov a ôsmakov s 2 učiteľmi — starší učia mladších v skupinovej práci, mladší prezentujú projekty a starší ich sprevádzajú a dávajú spätnú väzbu. Mladší pripravujú svoje učivo ako opakovanie pre starších na prijímačky alebo testovanie, world café starších s mladším na rôzne témy a cvičenia z učiva a i.
- Spoločný projekt napr. druhákov a piatakov pri tvorbe školskej záhrady — pestovanie, sadenie, prezentácie rastlín a druhov, herbár, sušenie bylín, čerstvé nátierky a pod.
- Podpora čitateľskej gramotnosti medzi siedmakmi a tretiakmi.

Videá a ukážky nájdete aj na našej stránke:
inklucentrum.sk/medzigeneracne-priatelstva/

„Zavedenie pravidiel pre prvákov príde prirodzenejšie v heterogénnej skupine. Starší spolužiaci si rozdelia nových a tých sprevádzajú, pomáhajú im sa začleniť. Pre učiteľa práca znamená menej stresu a menej verbálnej komunikácie. Tímová spolupráca je absolútne nevyhnutná. Časté, veľmi časté, pravidelné zastavenia sa — reflexia s deťmi — prinášať učiace sa situácie. Škola je tak miesto, kde je v poriadku robiť chyby.“

— Naďa Navarová

"Čo dosiahnutím cieľov získate nie je tak dôležité ako to, čím sa v priebehu cesty stanete."

— Zig Ziglar

Medzigeneračné sústredenia

Ďalším významným prínosom medzigeneračného učenia sú žiacke sústredenia, čiže prevažne 4-dňové pobytové a zážitkové akcie mimo školy zamerané na zážitok, rozvoj, prenos a aplikáciu nových zručností, teambuilding, prepájanie generácií, slobodu a zodpovednosť žiakov v reálnom teréne zamerané na spoluprácu, kreativitu a i. Jednotlivé sústredenia sa líšia svojím charakterom a zameraním (sústredením) sa na tému, film, myšlienku, aktivitu, stretnutie a pod. Sústredenia môžu mať svoju logickú nadväznosť na seba podľa veku žiakov. Príklady jednotlivých sústredení sú:

- jesenné medzigeneračné sústredenie *Všetko chce rásť* – 6. a 8. ročník — starší pripravujú program pre mladších,
- predvianočné sústredenie *Pošli ďalej* – 7. ročník — prepojené s predvianočnými workshopmi v domove dôchodcov,

- lyžiarsky výcvik – *peer to peer* – piatáci a deviataci (tútoring starších žiakov, ktorí aktívne vedú lyžiarske družstvá mladších pod supervíziou učiteľov),
- jarné sústredenie *Sloboda a zodpovednosť* – mix žiakov II. stupňa – rozlúčka s deviatakmi, odovzdanie žezla ôsmakom,
- škola v prírode – kombinácie ročníkov – spoločné rovesnícke učenie – napr. tretiaci – siedmci a i.

Je dôležité vopred premyslieť a pripraviť program, do prípravy aktívne zapojiť žiakov, umožniť im zlyhávania a nezdary, ktoré sú reflektované v pravidelných spoločných večerných kruhoch.

Videá a ukážky nájdete aj na našej stránke: inklucentrum.sk/sustredenia/

„Škola na mňa ako rodiča nekladie veľa povinností týkajúce sa učenia sa s mojím dieťaťom. Dôležitá je moja sociálna podpora, venovať dieťaťu čas a ísť na ihrisko, naučiť ho aktívne si oddýchnuť, podporiť vzťahy detí v triede aj vo voľnom čase.“

— Stana Schenck, rodič vo viacročníkovej školy, Berlín

„Videla som tam dôveru v človeka. Že urobí veci najlepšie, ako to potrebuje. Ja som zažívala väčšinou opak, že treba učiteľa kontrolovať, sledovať, rovnako aj žiaka, všetko linajkovať. Oni žijú skutočný život — deti zažívajú základnú dôveru a tak sa naučia preberať zodpovednosť za život.“

— Katarína, špeciálna pedagogička

„Nikdy nepomáhajte dieťaťu s úlohou, pri ktorej cíti, že môže uspieť samo.“

— M. Montessori

„Sústredte sa na rozvíjanie toho dobrého u dieťaťa. Pre to zlé potom nezostane miesto.“

— M. Montessori

ZDROJE

REINHOLD, CH. A KOL. 2005. Lehrerbücherei Grundschule: Jahrgangsübergreifend unterrichten: Ziele, Erfahrungen — Organisieren, Informieren — Differenzieren, Beurteilen Taschenbuch. 240 s.

BURJAN, V. — FTÁČNIK, M. — JURÁŠ, I. — VANTUCH, J. — VIŠŇOVSKÝ, E. — VOZÁR, L. (2017). Učiace sa Slovensko. Bratislava: Ministerstvo školstva SR. 258 s. [online]. [citované 05.08.2022]. Dostupné na: https://www.minedu.sk/data/files/7532_uciace-sa-slovensko2017.pdf.

SoIL manual. <http://cvek.sk/wp-content/uploads/2019/02/SoIL-manual-SK.pdf>

RASFELD, M. — BREIDENBACH, S. (2019). Školy v pohybe. Bratislava: Živica, 140 s.

ROGERS, C.R. — FREIBERG, H.J. (2020). Sloboda učiť sa. Bratislava: Didaktis, Inklucentrum.

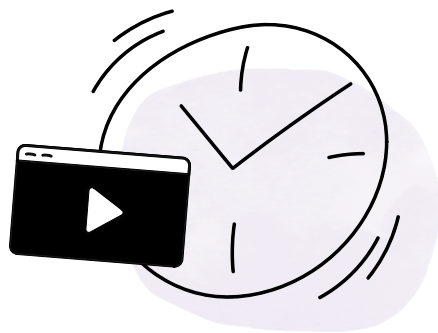
KRIŽO, V. Kreatívne medzigeneračné dialógy — sieťovanie detí a seniorov v prierezových témach. MPC. 2015. https://mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/16_ops_krizo_viktor-_kreativne_medzigeneracne_dialogy.pdf

KRIŽO, V. 2015. Zážitkové sústredenia osobnostného rozvoja žiakov. MPC. https://mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/13_ops_viktor_krizo_-_zazitkove_sustredenia_osobnostneho_rozvoja_ziakov.pdf

KRIŽO, V. 2014. Malý princ v školskej záhrade Netradičné medzigeneračné vyučovanie Sveta práce a prierezových tém. MPC. https://archiv.mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/12_ops_krizo%20viktor%20-%20malý%20princ%20a%20školskej%20záhrade%20-%20netradicne%20medzigeneracne%20vyucovanie%20sveta%20prace%20a%20prierezovych%20tem.pdf

Pripravujeme 2023:

Vzdelávanie o diferencovanom medzigeneračnom prístupe k učeniu v školskom prostredí.

SPOLUPRACUJEME

INCLUTION.org — je nezisková vzdelávacia organizácia so sídlom v Berlíne. Venuje sa advokácii inkluzívneho vzdelávania a nadnárodnému transferu príkladov dobrej inkluzívnej praxe v školách. Vytvára siete a podporuje rodiny detí so špeciálnymi potrebami pri prechode zo škôl do praxe mimo chránených dielni. Buduje celonemeckú platformu vzdelávacích programov o marginalizovaných témach pre školy. Organizáciu vedú Stanislava a Stefan Schenck, ktorí Inkluentrum v rámci našej spolupráce v Erasmus+ prepojili s inkluzívnymi školami v Berlíne. www.inclusive-solutions.org/

inclusion
inclusive solutions

POĎAKOVANIE

Ďakujeme Picasso Základnej škole a strednej škole ESBZ v Berlíne za poskytnutie materiálov a rozhovorov o ich dlhoročnej skúsenosti vo vekovo zmiešanom vzdelávaní. Obzvlášť ďakujeme skúsenej učiteľke Astrid Kugler, ktorá nám umožnila nahliadnuť do svojej práce ako aj bývalému riaditeľovi Michaelovi Verwornovi a aktuálnej riaditeľke Claudii Rode. www.picasso-grundschule.de

Ďakujeme tiež riaditeľovi Dr. Uli Marienfeldovi z Evangelische Schule Berlin Zentrum za rozhovor a možnosť hospitovať na jeho škole v zmiešaných triedach ročníkov 7-9. www.ev-schule-zentrum.de

Naše publikácie

Bulletiny pripravujeme v spolupráci s tímom odborníkov na inkluzívne vzdelávanie. Využite ich ako užitočného sprievodcu pri svojej práci, či vysvetľovaní princípov inkluzívneho vzdelávania širokej verejnosti.

Na YouTube kanály Inkluentra sme pre Vás spracovali užitočné videá, niektoré dostupné aj v iných jazykoch. Pre hlbšie spoznanie tém odporúčame prihlásiť sa na vzdelávania, ktoré organizujeme.

Naše Publikácie:
inkluentrum.sk/publikacie

Naše Kurzy:
inkluentrum.sk/kurzy

Webináre a Videá:
youtube/Inkluentrum

www.inkluentrum.sk

Inklucentrum

Zastrešujeme inkluzívne vzdelávanie

Inklucentrum — Centrum inkluzívneho vzdelávania je advokačnou, vzdelávacou a poradenskou expertnou organizáciou na celonárodnej úrovni v oblasti podpory inkluzívneho vzdelávania. Venuje sa podpore kvalitného a humanistického vzdelávania v školskom prostredí v prospech rozvoja potenciálu všetkých detí, rodín i zamestnancov školy. Poskytuje podporu, konzultáciu a vzdelávanie v akreditovaných programoch a workshopoch najmä pre pedagogických a odborných zamestnancov.

Pripravujeme tiež projekt Základná škola s Inklucentrum, ktorý bude realizovať humanistické a inkluzívne prístupy opísané aj v našich bulletinoch.

INKLUCENTRUM — Centrum inkluzívneho vzdelávania

Hattalova 12, 831 03 Bratislava
www.inklucentrum.sk
facebook.com/inklucentrum

INFO: info@inklucentrum.sk
KURZY: vzdelavanie@inklucentrum.sk
PORADŇA: poradenstvo@inklucentrum.sk
ONLINE: inklucentrum.sk/publikacie
inklucentrum.sk/kurzy

Tento výstup bol vytvorený v rámci bilaterálnej spolupráce Inklucentra(SK) inclusion.org(DE) v projekte Erasmus+ InkuNET 2022: "Nový rozmer a sieť inkluzívneho vzdelávania."
Číslo projektu: 2021-1-SK01-KA210-SCH-000032298

Inklucentrum Bratislava (Kordinátor),
inclusion.org Berlin (Partner)

inclusion
inclusive solutions

**Spolufinancovaný
Európskou úniou**

Podpora Európskej komisie pri výrobe tohto diela nepredstavuje schválenie obsahu, ktorý odráža názory autorov a Komisia nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií v nej obsiahnutých.

ISBN 978-80-974158-7-7 ©2022-3 Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania

Autori publikácie: Mgr. Katarína Daneková, Mgr. Naďa Navarová, Mgr. Zuzana Krnáčová, PhD. M.A., Mgr. Mária Rothensteinová, Dipl. Kffr. Stana Schenck, Mgr. Jana Randa a PaedDr. Mgr. et Mgr. Viktor Križo, PhD.

Publikácia, ani žiadna jej časť, nesmie byť rozširovaná bez súhlasu Inklucentra a autorov.